

**NATUURTOETS (EXCLUSIEF
NATUURBESCHERMINGSWET 1998)
REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN
WERKENDAM**

GEMEENTE WERKENDAM

2 april 2012
075718097.0.10 - Definitief
B02023.000117.0500

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	6
1.1 Aanleiding natuurtoets	6
1.2 Afbakening	6
1.3 Leeswijzer	7
2 Regionaal bedrijventerrein Werkendam	8
2.1 Regionaal bedrijventerrein Werkendam	8
2.2 Huidige situatie	9
2.2.1 Geografie	9
2.2.2 Hydrologie	9
2.2.3 Huidige inrichting plangebied	9
2.3 Herinrichting plangebied	10
2.3.1 Aanlegfase	11
2.3.2 Gebruiksfase	11
3 Aanwezigheid beschermde natuurwaarden	12
3.1 Werkwijze	12
3.1.1 Algemeen	12
3.1.2 Methode	12
3.2 Aanwezigheid beschermde waarden Flora- en faunawet	13
3.2.1 Flora	13
3.2.2 Vogels	14
3.2.3 Zoogdieren	15
3.2.4 Amfibieën	16
3.2.5 Reptielen	16
3.2.6 Vissen	17
3.2.7 Overige soortgroepen	17
3.2.8 Overzicht	18
3.3 Ecologische Hoofdstructuur	18
4 Beoordeling en toetsing	22
4.1 Mogelijke effecten	22
4.2 Flora- en faunawet	22
4.2.1 Mogelijke overtredingen Flora- en faunawet	22
4.2.2 Leemtes in kennis	25
4.2.3 Voorkomen van schade	25
4.2.4 Ontheffing Flora- en faunawet	25
4.3 Ecologische Hoofdstructuur	26
5 Inrichting plangebied	30
5.1 Natuur op bedrijventerreinen	30
5.2 Aanbevelingen Inrichting bedrijventerrein	30

6 Conclusies	32
6.1 Overzicht van verwachte effecten	32
6.2 Randvoorwaarden voor inrichting en ontwerp	34
7 Bronnen	36
Bijlage 1 Wettelijk kader Flora- en faunawet	38
Bijlage 2 Beleidskader Ecologische Hoofdstructuur	44
Colofon	46

Samenvatting

De gemeenten Werkendam, Woudrichem en Aalburg zijn voornemens een Regionaal Bedrijventerrein (RBT) te realiseren. Het plangebied ligt ten zuiden van Werkendam en heeft een oppervlakte van ongeveer 40 ha. In het plangebied komen mogelijk beschermde plant- en diersoorten voor (Flora –en faunawet). Verder grenst het plangebied aan gebieden aangemeld in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voorafgaand aan de ontwikkeling is het nodig om het bestemmingsplan op te stellen. Vanwege aanwezigheid van beschermde natuurwaarden is het nodig om een toetsing uit te voeren waarin de effecten op beschermde natuurwaarden beschouwd worden. Deze natuurtoets vormt de toetsing van effecten en geeft een beschrijving van het (eventueel) te volgen vervolgtraject en bijbehorende maatregelen.

De volgende effecten zijn voorzien op relevante natuurwaarden, zie Tabel 1. Met relevant bedoelen we die natuurwaarden die kwalificeren in het kader van de Flora- en faunawet en/of EHS en die binnen de beïnvloedzone van het initiatief liggen. De volgende tabel geeft voor de aanwezige waarden aan welke effecten te verwachten zijn en welke consequenties dit heeft. Voor een aantal waarden is het nodig mitigerende maatregelen te nemen en eventueel compensatie uit te voeren.

Tabel 1

Samenvatting van de mogelijke effecten op beschermde waarden als gevolg van realisatie van het RBT en de consequenties van de (mogelijke) aantasting.

Soortgroep	Soort (Beschermingscategorie)	Effect	Juridische consequentie
Vogels	Algemene soorten van bossen en struwelen (Vogels)	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen.	Bij het nemen van maatregelen: Geen, effecten zijn gering.
	Soorten van graslanden (Vogels)		
	Grote bonte specht (categorie 5)	Verstoren individuen en verblijfplaatsen.	
	Groene specht (categorie 5)		
Vogels met jaarrond beschermde nestplaats	Huismus (categorie 2)	Verdwijnen deel foerageergebied, verdwijnen nestplaatsen uitgesloten.	Geen, effecten gering, geen overtreding verbodsbepalingen.
	Sperwer (categorie 4)	Verstoren individuen.	Geen, nestplaats bevindt zich op afstand en blijft behouden.
Zoogdieren	Algemene grondgebonden zoogdieren (tabel 1)	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen.	Geen, vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling.
	Vleermuizen (tabel 3)	Mogelijk aantasting foerageergebieden en vliegroutes.	Bij het nemen van maatregelen: Geen, overtreding verbodsbepalingen niet voorzien: foerageergebieden en vliegroutes blijven aanwezig.
Amfibieën	Algemene amfibieën (bastaardkikker, kleine watersalamander) (tabel 1)	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen.	Vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling.

Soortgroep	Soort (Beschermingscategorie)	Effect	Juridische consequentie
	Rugstreeppad (tabel 3)	Bij kolonisatie: doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen.	Maatregelen voorkomen aanwezigheid. Anders ontheffing en maatregelen.
Wezenlijk waarde of kenmerk	Effect	Vervolg	
Kwantiteit			
Oppervlakte EHS	Ruimtebeslag als gevolg van verbreding Grote Waardweg.	Definitief ruimtebeslag te bepalen bij ontwerp. Bij ruimtebeslag compensatie aan de orde.	
Kwaliteit			
Natuurdoelen en –kwaliteit	Effecten binnen EHS gering. Effecten beschreven voor kwalificerende waarden in het kader van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet.	Voor de EHS niet	
Geomorfologische en aardkundige waarden en processen	Geen, vergraving van krekten niet voorzien. Mogelijk wel kreekherstel voor waterberging. In dat geval verbetering voorzien.	Geen	
Waterhuishouding	Geen effect verwacht, afhankelijk van nadere inrichting en gebruik	Vooralsnog geen gevolgen	
Kwaliteit van bodem, water en lucht	Alleen effecten voorzien bij toename stikstofdepositie	Nadere toetsing en mogelijk compensatie toename depositie.	
Donkerte	Donkerte binnen de EHS neemt af.	Maatregelen vereist, mogelijk compensatie	
Rust en stilte	Rust en stilte nemen af binnen de EHS, vooral de delen grenzend aan RBT en Grotewaardweg.	Bij ontwerp rekening houden met ligging EHS. Effectbepaling noodzakelijk en eventueel aanvullende maatregelen.	
Openheid	Openheid binnen de EHS verandert niet.	Geen	
Landschapsstructuur	Landschapsstructuur verandert, maar niet binnen de EHS.	Geen	
Belevingswaarde	Belevingswaarde verandert aan de randen van de EHS, contrast openheid en beschutting neemt af.	Door inrichtingsmaatregelen te nemen is een negatieve beleving te beperken.	

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1 AANLEIDING NATUURTOETS

De gemeenten Werkendam, Woudrichem en Aalburg zijn voornemens een Regionaal Bedrijventerrein (hierna RBT) te ontwikkelen. Voor deze ontwikkeling is het noodzakelijk het bestemmingsplan te herzien of een nieuw bestemmingsplan te maken. De locatie hiervoor is opgenomen in de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening van de Provincie Noord-Brabant. Het terrein ligt ten zuiden van het bestaande bedrijventerrein in de gemeente Werkendam en beslaat ongeveer 40 hectare. Het RBT grenst aan gebieden aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en mogelijk vormt het gebied leefgebied voor beschermde soorten. In dit kader is het belangrijk te onderzoeken welke beschermde natuurwaarden voorkomen en welke effecten mogelijk optreden op beschermde natuurwaarden.

Centrale vraag natuurtoets De centrale vraag hierbij is: bestaat een kans op negatieve effecten op beschermde natuurwaarden in het kader van Flora- en faunawet of EHS als gevolg van de voorgenomen herinrichting ter plekke van het beoogde RBT te Werkendam? Omdat het RBT zich nog in een voorstudiefase zit, bestaan mogelijkheden om randvoorwaarden te stellen aan de inrichting. Hiermee worden kansen gegenereerd voor het treffen van mitigerende en/of compenserende maatregelen die negatieve effecten op beschermde natuurwaarden integraal in het plan kunnen opheffen. In het geval herinrichting leidt tot negatieve effecten op beschermde soorten of gebieden en deze niet gemitigeerd kunnen worden, geeft het Bevoegd Gezag alleen toestemming voor het project onder strenge voorwaarden of na een ontheffingsaanvraag. In dat geval is mogelijk compensatie aan de orde (zie ook het stroomschema in bijlage 1).

1.2 AFBAKENING

In dit rapport komen alleen de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur aan bod. Een beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 is gegeven in een voortoets (ARCADIS, 2011). De natuurtoets is een uitwerking van een quick scan Flora- en faunawet uitgevoerd in het voorjaar van 2011 plus de vervolgonderzoeken die daarna hebben plaatsgevonden.

Ten tijde van het opstellen van deze natuurtoets is nog niet bekend op welke manier het RBT wordt ingericht. De natuurtoets is mede sturend voor de inrichting van het RBT. Voor de herinrichting in deze toetsing wordt van een worst case scenario uitgegaan. Voor deze beoordeling worden de uitgangspunten gehanteerd zoals beschreven in hoofdstuk 2.

1.3

LEESWIJZER

Hoofdstuk 2 geeft een projectomschrijving van het RBT te Werkendam en een beschrijving van de huidige situatie. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van de aanwezige natuurwaarden. Hoofdstuk 4 gaat in op de effecten op beschermde natuurwaarden en de toetsing van deze effecten aan wetten en beleid. Suggesties (gerelateerd aan de Flora- en faunawetregels en het EHS beleid) voor de inrichting zijn gegeven in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 staan de conclusies. In hoofdstuk 7 is een overzicht gegeven van de gebruikte bronnen. In bijlage 1 is het wettelijk kader van de Flora- en faunawet uitgewerkt, in bijlage 2 het beleidskader van de Ecologische Hoofdstructuur.

HOOFDSTUK 2 Regionaal bedrijventerrein Werkendam

Hoofdstuk 2 is een algemeen hoofdstuk en beschrijft het project, het plangebied, het onderzoeksgebied en mogelijke werkzaamheden. De aanleg en het gebruik van het RBT leiden mogelijk tot effecten op beschermde natuurwaarden.

2.1 REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN WERKENDAM

Afbeelding 1

Ligging van het plangebied (blauwe kader).

Bron: website kaarten ministerie van EL&I

De gemeenten Werkendam, Aalburg en Woudrichem zijn gestart met de planvoorbereiding van het RBT.

De locatie ligt ten zuiden van de kern Werkendam en is gekozen op grond van de volgende zaken (website Provincie Noord-Brabant, Dossier Regionale Bedrijventerreinen):

- Het gewenste compacte en efficiënte ruimtegebruik.
- De ligging op korte afstand van de A27.
- De reeds aanwezige bedrijventerreinen.
- Een mogelijk bijkomend voordeel is een eventuele opening van het Steurgat als aanknopingspunt voor het ontwikkelen van 'natte' bedrijvigheid.

Plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied (Afbeelding 1) is het gebied waarin herinrichting voorzien is.

Het onderzoeksgebied is groter dan alleen het plangebied. Het onderzoeksgebied bestaat uit het plangebied en het verstoringsgebied. Het verstoringsgebied is het gebied waarbinnen mogelijk effecten optreden op beschermde natuurwaarden als gevolg van de herinrichting.

Onderzoeksgebied =
plangebied +
verstoringszone

2.2 **HUIDIGE SITUATIE**

2.2.1 **GEOGRAFIE**

Het plangebied ligt ten zuiden van de plaats Werkendam (gemeente Werkendam, provincie Noord-Brabant) en maakt onderdeel uit van één van de polders die ten oosten van de Biesbosch liggen. In deze polders liggen verschillende oude kreken (hierna Biesbosch kreken) die in het verleden in verbinding stonden met het Steurgat. De Bruine Kil is één van deze kreken en ligt zuidwestelijk van het plangebied. Aan de noord- en oostzijde is het plangebied begrensd door infrastructuur: de Draepkilweg (noord), de Weerenweg (noordoost) en de Grotewaardweg (oost).

2.2.2 **HYDROLOGIE**

De Bruine Kil wordt mede gevoed door water dat ingelaten wordt vanuit het Steurgat richting de Bakkerskil en vandaaruit via de poldersloten terecht komt in de Bruine Kil. Vanuit de Bruine Kil stroomt het water weer richting het Steurgat om vervolgens weer terug gepompt te worden in het Steurgat.

Het water in het plangebied staat onder invloed van kwel (tijdens het veldbezoek zijn roestverschijnselen in de sloten waargenomen). De huidige waterkwaliteit is het gevolg van de samenstelling van kwel, landbouwwater en regenwater door de inlaat en afstroom naar de Biesbosch kreken en het Steurgat. Het oppervlaktewater is relatief voedselrijk. De kwel en inlaat van water dragen voor een belangrijk deel bij aan de aanvoer van voedingsstoffen (stikstof en fosfaat) naar het oppervlaktewatersysteem. Ook de landbouw draagt via drainagewater (uitspoelen van voedingsstoffen uit bemesting) bij aan voedselrijkdom van het sloot- en kreekwater. Maar over het algemeen is op basis van de beschikbare gegevens de waterkwaliteit in de polderwateren tot goed te kwalificeren. Wat KRW-normen betreft is in enkele gevallen sprake van een lichte overschrijding van de GEP-normen (Goed Ecologisch Potentieel), maar over het algemeen liggen de waarden rond of net onder de norm.

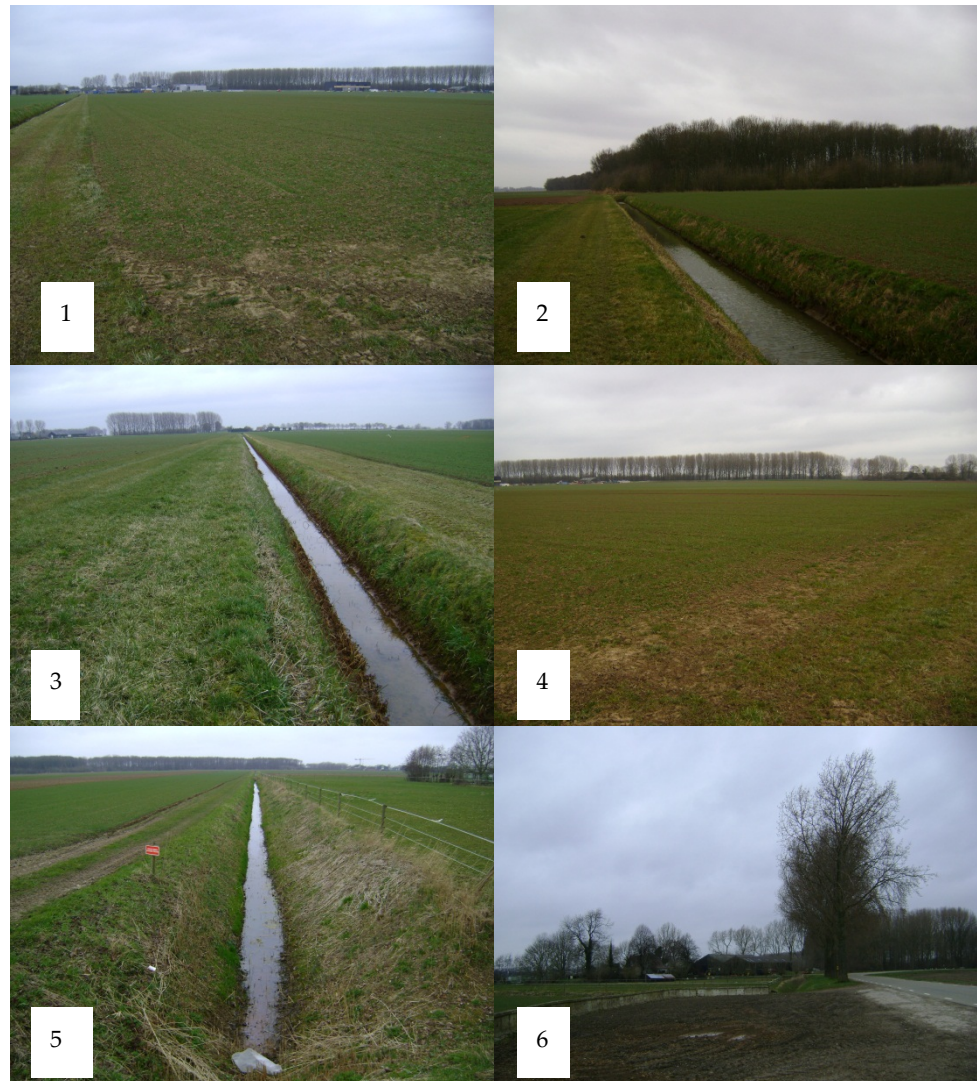
2.2.3 **HUIDIGE INRICHTING PLANGEBIED**

Het plangebied bestaat hoofdzakelijk uit landbouwgebied (akkerbouw en weiland). Het gebied is begrensd door greppels en sloten en één sloot loopt door het plangebied. Aan de oostkant van het plangebied ligt aan de Grotewaardweg een boerderij. Op het terrein staat een woonhuis en een aantal schuren, omringd door begroeiing van bomen en struweel. Aan de noordkant en aan de oostkant van het plangebied staan populieren langs de Weerenweg en Grotewaardweg in de vorm van een laanelement. Ten noorden van het plangebied ligt een bos, met name populieren met een afwisseling van gewone es en een rijke ondergroei van stuiken. Verder liggen ten noorden van het plangebied een aantal braakliggende terreinen en een aantal recent gevestigde bedrijven. In de zuidwesthoek grenst het plangebied aan een bos. Het bos flankiert de waterloop Bruine Kil. De bosstrook en de Bruine Kil maken beide onderdeel uit van het Natura 2000-gebied Biesbosch en EHS. De rest van het plangebied is omringd door landbouwgebieden met akkers en graslanden. Afbeelding 2 geeft een foto-impressie van het plangebied.

Afbeelding 2

Foto-impressie van het plangebied.

1. Westelijk deel van het plangebied.
2. Bos ten zuidwesten van het plangebied.
3. Zuidelijk deel van het plangebied.
4. Overzicht van het plangebied. Foto genomen vanuit het zuiden naar het noorden.
5. Oostelijk deel van het plangebied.
6. Grotewaardweg met bomenrij en boerderij.

Toegankelijkheid

Aan de noord- en oostkant van het plangebied liggen verharde wegen. Aan de zuidkant en westkant van het gebied liggen schouwpaden langs de watergangen. Het pad aan de westkant van het plangebied is niet vrij toegankelijk. Het schouwpad aan de zuidkant van het gebied maakt onderdeel uit van een wandelroute langs de Bruine Kil en aanliggende landbouwgebieden. In de praktijk is het gebied stil en het aantal recreanten is beperkt. Het gaat in het gebied om een extensieve vorm van recreatief (mede)gebruik.

2.3**HERINRICHTING PLANGEBIED**

Ten tijde van het opstellen van deze natuurtoets is nog niet bekend op welke manier het RBT wordt ingericht. De toetsing aan de Flora- en faunawet en het beleid van de EHS is mede sturend voor de inrichting van het RBT. Voor de herinrichting wordt van een worst case uitgegaan. Voor deze beoordeling hanteren we de uitgangspunten zoals deze in de volgende twee paragrafen zijn beschreven.

2.3.1

AANLEGFASE

In de aanlegfase zijn de volgende werkzaamheden gefaseerd voorzien:

- Sloop van de boerderij en bijgebouwen.
- Dempen van enkele sloten en greppels.
- Bouwrijp maken en houden van het gehele plangebied.
- Aanleggen van openbare ruimte en werkterrein inclusief ondergrondse voorzieningen.
- Bouwwerkzaamheden, afwisselend op verschillende percelen.
- Verbreding/Aanpassing van de Grote Waardweg.

2.3.2

GEBRUIKSFASE

Al tijdens de aanlegfase maar in het bijzonder na afronding van de aanlegfase worden de bedrijven op het RBT in gebruik genomen.

Wij gaan uit van de volgende invloeden op de omgeving:

- Een veranderende uitstoot van stoffen (in het bijzonder stikstof) door aanwezige bedrijven/industrie.
- Een verandering van de geluidscontouren door bedrijvigheid.
- Een verandering van verkeerstromen.
- Een verandering van menselijk activiteit in het gebied.
- Verandering van verlichtingssituatie.
- Het lozen van afvalwater is niet voorzien. Voorzien is in het verbeterd gescheiden stelsel voor het bedrijfsafvalwater en hemelwater. Het bedrijfsafvalwater wordt afgevoerd van naar een waterzuiveringsinstallatie. Dit geldt ook voor de eerst lozingen van hemelwater. Op de wegen en daken slaan verschillende stoffen neer. Dit betekent dat het eerste opgevangen water na regen meer vervuild is dan water dat later opgevangen wordt. Daarom wordt het eerste regenwater naar een waterzuiveringsinstallatie afgevoerd. In de praktijk betekent dit dat ongeveer 70% van het hemelwater naar de zuivering wordt afgevoerd.
- Verandering van kwelstromen door aanpassingen in het plangebied.

HOOFDSTUK

3

Aanwezigheid
beschermde natuurwaarden

Voor het relevante wettelijke kader wat betreft de aanwezige natuurwaarden verwijzen wij naar bijlage 1 en 2.

3.1 WERKWIJZE**3.1.1 ALGEMEEN**

In eerste instantie hebben wij een bureauonderzoek uitgevoerd. Vrij beschikbare gegevens en gegevens van de voortoets (ARCADIS, 2011) zijn gebruikt om een beeld te krijgen van het gebied. In aanvulling op het bureauonderzoek hebben wij een verkennend veldbezoek uitgevoerd in de ochtend van 10 maart 2011.

Het was rond de 6 °C, bewolkt met een matige tot krachtige wind.

De resultaten van dit eerste onderzoek zijn gebruikt om te bepalen voor welke beschermde soorten vervolgonderzoek vereist was. De vervolgonderzoeken zijn uitgevoerd in de lente en zomer van 2011 en in maart 2012 (zie voor meer details Tabel 2 en Tabel 3).

Naast beschermde soorten is tijdens dit onderzoek gekeken naar de wezenlijke waarden en kenmerken in het kader van de EHS onderzocht. Wezenlijke waarden en kenmerken dienen volgens de Spelregels EHS onderzocht te worden. De wezenlijke kenmerken zijn Natuurdoelen en –kwaliteit, Geomorfologische en aardkundige waarden en processen, Waterhuishouding, Kwaliteit van bodem, water en lucht, Rust en stilte, Donkerte, Openheid, Landschapsstructuur en Belevingswaarde. Voor een uitgebreide beschrijving van het beleidskader van de EHS, zie bijlage 2.

3.1.2 METHODE**Steenuil**

De datumgrenzen waarbinnen de territoria van steenuilen te inventariseren zijn, liggen tussen 15 februari en 15 april. Tabel 2 geeft de datums en tijden van de uitgevoerde onderzoeken en de omstandigheden.

Tabel 2

Datums en omstandigheden steenuilonderzoek.

Datum	Tijd	Weersomstandigheden (gemiddelde temp.)	Activiteit
11 april 2011	20:00-20:45	Daglicht, 17 °C, onbewolkt, droog, licht briesje.	Habitatgeschiktheid steenuil beoordeeld
	21:00-21:45	Schemer/donker, 16 °C, onbewolkt, droog, licht briesje.	Op acht punten verspreid door het gebied
1 maart 2012	18:45 - 19:45	Schemer/donker, 9 °C, gunstige weersomstandigheden voor inventarisatie	territoriumroep steenuil Afgespeeld in series van 3 x 10 met 1 minuut pauze

Datum	Tijd	Weersomstandigheden (gemiddelde temp.)	Activiteit
14 maart 2012	20:30-21.30	Donker, gunstige weersomstandigheden voor inventarisatie	

Overige jaarrond beschermde vogelsoorten

De aanwezigheid van overige jaarrond beschermde soorten heeft plaatsgevonden in combinatie met andere onderzoeken (zie Tabel 3). Hierbij is gericht op potentieel geschikte locaties gekeken naar de aanwezigheid van soorten met een jaarrond beschermde nestplaats en nestindicerend gedrag.

Vleermuizen

Tabel 3 geeft de datums en omstandigheden waaronder de vleermuisonderzoeken hebben plaatsgevonden. Het veldonderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector van het type Pettersson D240X.

Tabel 3

Datums en omstandigheden vleermuisonderzoek.

Perioden	Onderzoeksmaanden	Data 2011	Weersomstandigheden (gemiddelde temp.)
Voorjaarsverblijven	April en mei	24 mei	13.9 °C, droog
Zomerverblijfplaatsen/ kraamperiode	Juni tot half juli	20 juni 4 juli	14.0 °C, droog na motregen 15.7 °C, droog
Vliegroutes en najaarsverblijven	Half juli en augustus	26 juli	14.9 °C, droog
Baltsplekken en winterverblijven	Augustus, september (oktober)	3 aug.	19.2 °C, lichte motregen

Overige beschermde soorten

Tijdens de datums genoemd in bovenstaande tabellen is ook gericht gekeken naar de aanwezigheid van overige beschermde soorten. Zo is met een schepnet in de sloten gevist naar amfibieën en vissen en zijn overige waarnemingen in het veld (bijvoorbeeld flora en vogels) genoteerd. De volgende paragrafen geven per soortgroep de uitkomsten van de onderzoeken weer.

Verantwoording veldwerk

Het veldwerk ten aanzien van steenuilen is uitgevoerd door de heer ir. J.W.D. Hollander. De overige onderzoeken zijn uitgevoerd door de heer ing. M.J.M. Coenen. Beide ecologen zijn werkzaam bij ARCADIS en hebben ruimte ervaring met uitvoer van de onderzoeken zoals hierboven beschreven.

3.2

AANWEZIGHEID BESCHERMDE WAARDEN FLORA- EN FAUNAWET

3.2.1

FLORA

Beschermde plantensoorten zijn tijdens de veldbezoeken niet aangetroffen (of te verwachten) in het plangebied. De landbouwgebieden en steile, kort gemaaide oevers van de sloten zijn ook niet geschikt voor beschermde plantensoorten. De website van FLORON geeft aan dat in de omgeving geen orchideeën aangetroffen zijn.

Mogelijk komen in de tuin van de boerderij beschermde soorten voor, maar deze zijn in dat geval gecultiveerd. Gecultiveerde soorten zijn niet beschermd.

De aanwezigheid van beschermde plantensoorten in het plangebied is uitgesloten.

Negatieve effecten op beschermde plantensoorten zijn uitgesloten.

3.2.2

VOGELS

Tenzij anders vermeld is (vooral voor vogels) in de effectbeoordeling uitgegaan van een invloedzone van 200 meter rond het plangebied (Krijgsveld *et al.*, 2004; 2008). Dit is de gemiddelde verstoringsafstand voor vogels.

Het plangebied en de omgeving hebben de volgende functie voor broedvogels:

- Het plangebied is niet optimaal geschikt voor broedende vogels. De akker- en graslanden vormen broedgebied voor weidevogels. Tijdens inventarisaties zijn de gele kwikstaart, graspieper, Kievit en scholekster waargenomen in het plangebied.
- De bomen en struwelen rond de boerderij vormen broedplaatsen voor algemene vogels van bossen en struwelen als de merel en vink. In het plangebied is de huismus in het verleden waargenomen (waarneming.nl). De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van deze vogels. De bebouwing is niet optimaal geschikt voor de huismus, vanwege de hoge dakgoot en dichtgetimmerde daklijsten. Tijdens de veldbezoeken zijn huismussen, maar geen nesten van deze soort in het plangebied. Het perceel vormt echter met overhoekjes en begroeiing een geschikte omgeving voor de huismus en vormt daarmee naar verwachting een deel van het foerageergebied.
- In de bomen in en aan de rand van het plangebied zijn geen holen waargenomen. Een boom in de tuin is begroeid met klimop, het is niet bekend of holen in de boom zitten, maar vogels met een jaarronde beschermde nestplaats zijn niet waargenomen gedurende de verschillende veldbezoeken. Aanwezigheid van jaarrond beschermde nestplaatsen in het plangebied is uitgesloten.
In de bosstrook ten noorden van het plangebied zijn groene spechten en grote bonte spechten gehoord. Ten noorden liggen territoria van deze soorten; het plangebied maakt hier onderdeel van uit. Vernietiging van holtes in de bosstrook is vooralsnog niet voorzien.
- Tijdens het veldbezoek is een bruine kiekendief waargenomen boven het plangebied. Het landbouwgebied vormt een marginaal jachtgebied, omdat deze soort in open gebieden met meer dekking van opgaande vegetaties als rietkragen jaagt. De bruine kiekendief vloog naar de Bruine Kil, wat een meer geschikte leefomgeving is voor deze soort. Naar alle waarschijnlijkheid broedt deze soort ergens in het Natura 2000-gebied de Biesbosch (soort komt vermoedelijk voor in de Bakkerskil).
- De bosstrook ten zuidwesten van het plangebied is geschikt als broedgebied voor verschillende vogelsoorten. In het bosje zijn vogelsoorten als koolmees en houtduif waargenomen. Verder broedt in het bosje een sperwer. Het nest is niet waargenomen. Het nest bevindt zich in ieder geval niet aan de zijde van het plangebied. Het nest is niet waargenomen en bevindt zich waarschijnlijk buiten de verstoringsafstand van de herinrichting.

- Met uitzondering van de stallen, opgaande begroeiing rond de boerderij en enkele bomenrijen, zijn in het plangebied geen opgaande structuren aanwezig voor steenuilen om in te broeden. De bomenrijen vormen echter geen potentiële broedlocaties door de afwezigheid van hollen. In de huidige situatie vormt alleen het kleinschaliger deel van het plangebied voor de steenuil een geschikt foerageergebied. Met kleinschalig wordt een afwisseling bedoeld van landschappelijke elementen als graslanden, bomen, bebouwing en ruigte op een kleine ruimtelijke schaal.

In het plangebied zijn geen steenuilen rustende of (terug)roepende steenuilen waargenomen tijdens de onderzoeksrondes. Bij de boerderij ten oosten van het plangebied (boerderij langs de Weeresteinweg) is wel een roepende steenuil gehoord tijdens de eerste inventarisatieronde. Geschikt leefgebied in een straal van 500 meter van het territorium wordt gezien als primair leefgebied en is streng beschermd. Een deel van het plangebied ligt binnen deze afstand, maar deze delen zijn niet geschikt, omdat het hier delen van de akker betreft. Deze delen missen de vochtige graslanden en ruige terreinen waar de steenuil foerageert (Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen, 2007). Mogelijk foerageren incidenteel steenuilen in het plangebied, maar het plangebied maakt geen onderdeel uit van het primaire leefgebied. Dit is bevestigd met het uitblijven van waarnemingen in het plangebied maar ook in de omgeving gedurende de tweede en derde onderzoeksronde. Vestiging van de soort op termijn is echter niet geheel uit te sluiten.

3.2.3

ZOOGDIEREN

Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied zijn geen zwaar beschermde soorten grondgebonden zoogdieren waargenomen tijdens het veldbezoek. In de bosstrook en op de akkerlanden ten zuidwesten van de ingreeplocatie van het plangebied zijn reeën waargenomen. Verder is ten zuiden van het plangebied een haas waargenomen.

Het plangebied is niet geschikt voor zwaar beschermde zoogdiersoorten.

- In de Biesbosch komen bevers voor. Bevers zijn soorten die water nodig hebben met een diepte van 50 cm en houtachtige gewassen voor voedsel (Broekhuizen *et al.*, 1992). Het is bekend dat buitendijks in het Steurgat (ten westen van het plangebied) en binnendijks in de Bakkerskil bevers voorkomen. De sloten in het plangebied vormen geen geschikt leefgebied voor de bever. De Bruine Kil nabij het plangebied vormt ook geen geschikt leefgebied voor de bever, vanwege de aanwezigheid van verstoring. De Bruine Kil maakt deel uit van een wandelroute en langs het water liggen schouwpaden. Aanwezigheid van de bever in en rond het plangebied is uitgesloten.
- Waarnemingen van de noordse woelmuis zijn niet bekend in het plangebied of in het aanliggend Natura 2000-gebied (DLG, 2010a). De noordse woelmuis is gevoelig voor concurrentie met andere woelmuissoorten. De noordse woelmuis houdt alleen stand in zeer natte en incidenteel overstromde riet- en ruigtevegetaties (Ministerie van LNV, 2008). Bovendien komen wel algemene soorten als de veldmuis en aardmuis voor (website zoogdiervereniging), deze soorten beconcurreren de noordse woelmuis. In het plangebied ontbreken geschikte leefgebieden waarin de noordse woelmuis kan ontsnappen aan de concurrentiestrijd met aardmuis en veldmuis. Ook langs de Bruine Kil, nabij het plangebied, zijn de omstandigheden niet geschikt voor deze soort. De aanwezigheid van de noordse woelmuis in en rond het plangebied is uitgesloten.

- De waterspitsmuis is in het verleden waargenomen in de Biesbosch (website Zoogdieratlas). Leefgebieden van deze soort zijn schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers (website Zoogdierverseniging). Gezien in het plangebied geen waarnemingen gedaan zijn en ook geen geschikte omstandigheden aanwezig zijn, is aanwezigheid van deze soort uitgesloten.

Vleermuizen

Ten aanzien van vleermuizen zijn de volgende zaken naar voren gekomen uit het onderzoek:

- In de omgeving van het plangebied komen vleermuizen voor (bijvoorbeeld de gewone dwergvleermuis, Limpens *et al.*, 1997). De Biesbosch is aangewezen voor de meervleermuis en in Werkendam bevinden zich kolonies van deze soort (ARCADIS, 2011).
- Tijdens herhaaldelijke vleermuisrondes zijn geen vleermuizen aangetroffen die uit de aanwezige bebouwing kwamen. Het woonhuis en de overige bebouwing zijn niet in gebruik als vaste verblijfplaats.
- Het plangebied, in het bijzonder de delen rond de boerderij, vormen foerageergebied voor vleermuizen. Het betreft hier gewone dwergvleermuizen en laatvliegers. Ook de brede sloot langs de Draepkilweg wordt gebruikt als foerageergebied.
- Foeragerende vleermuizen gebruiken de populierenlaan (en vermoedelijk in het verlengde het populierenbos) aan de noordzijde als aanvliegroute naar het foerageergebied. Ook de populierenlaan ten zuiden van de boerderij wordt gebruikt om langs te vliegen.

3.2.4

AMFIBIEËN

In de omgeving van het plangebied komen verschillende algemeen voorkomende amfibiesoorten voor als de kleine watersalamander, gewone pad en bruine kikker (Van Delft & Schuitema, 2005). Amfibieën gebruiken open water om zich voort te planten. In de watervoerende sloten zijn de kleine watersalamander en de bastaardkikker aangetroffen. De droogstaande greppels zijn niet geschikt voor amfibieën.

De akkers en graslanden vormen een marginaal landbiotoop voor amfibieën. De begroeiing biedt weinig dekking en er is geen strooisellaag aanwezig waar amfibieën in weg kunnen kruipen. Mogelijk vormen de ruige overhoekjes van het bebouwde perceel aan de oostzijde van het gebied een landbiotoop voor amfibieën als de gewone pad.

Waarnemingen van de rugstreeppad zijn niet bekend voor het plangebied en de directe omgeving. Het is bekend dat deze soort voorkomt langs de Merwede. De rugstreeppad is een pionierssoort, die vooral voorkomt in zandige omgevingen met ondiepe poelen of plassen. Werkzaamheden (in het bijzonder vergravingen) maken het plangebied geschikt voor deze soort. Kolonisatie van de rugstreeppad is vooralsnog niet uit te sluiten.

3.2.5

REPTIELEN

Volgens verspreidingsatlassen komen rond Werkendam geen reptielen voor (Van Delft & Schuitema, 2005). Tijdens het veldbezoek zijn in het plangebied geen geschikte omstandigheden (schralere vegetaties) aangetroffen. De aanwezigheid van reptielen is uitgesloten.

Afbeelding 3

Duiker die de sloten in het plangebied van de Bruine Kil scheidt.

Negatieve effecten op beschermde reptielen zijn uitgesloten.

VISSEN

Op basis van verspreidingsgegevens is de aanwezigheid van de bittervoorn, kleine en grote modderkruiper mogelijk in het plangebied (website RAVON).

De bittervoorn is een vis van stilstaande of langzaam stromend, helder, relatief ondiep water met een rijke onderwatervegetatie en doorgaans een niet al te weke bodem.

Bij vergelijkbare omstandigheden kan de soort

ook in de oeverzone van dieper water voorkomen. Het leefgebied van grote modderkruiper bestaat uit ondiep, stilstaand of langzaam stromend water en ook vergevorderde verlandingsstadia en overstromingsvlaktes. De bodem van het water bestaat uit een dikke modderlaag met een rijke begroeiing. De kleine modderkruiper komt eveneens voor in stilstaande en langzaam stromende wateren maar heeft meer dan de grote modderkruiper een voorkeur voor harde en zandige bodems (Ministerie van LNV, 2008).

Het is bekend dat voorgenoemde vissoorten in de Biesbosch kreken en polders voorkomen (DLG, 2010b; 2010c; 2010d; ARCADIS, 2010).

De sloten vormen marginaal (geen planten aanwezig, sloten zijn geëutrofiëerd wat de waterkwaliteit niet ten goede komt), maar potentieel leefgebied voor deze soorten.

Tijdens de veldbezoeken zijn echter geen beschermde vissoorten aangetroffen in de watervoerende sloten in het plangebied.

Door de aanwezigheid van een duiker met verloop is het niet mogelijk voor vissen om van de Bruine Kil naar de sloten in het landbouwgebied te komen (zie Afbeelding 3). Andersom is dit wel mogelijk, omdat het water van de landbouwgebieden naar de Bruine Kil stroomt.

Negatieve effecten op beschermde vissoorten zijn uitgesloten

3.2.7

OVERIGE SOORTGROEPEN

Alle overige beschermde soorten stellen hoge (ecologische) eisen aan hun biotoop of komen alleen onder specifieke omstandigheden voor. Hierbij gaat het vaak om bloemrijke, schralere vegetaties voor bijvoorbeeld beschermde insecten. Tijdens de veldbezoeken zijn geen andere beschermde soorten waargenomen. Gezien de aangetroffen omstandigheden, is de aanwezigheid van overige beschermde soorten uitgesloten.

De bossen en vegetatiearme wateren vormen geen geschikte omgeving voor overige beschermde soorten.

Negatieve effecten op overige beschermde soorten zijn uitgesloten

3.2.8

OVERZICHT

Tabel 4

Overzicht van aangetroffen en verwachte soorten in en nabij het plangebied.

Soortgroep	Aangetroffen	Verwacht
Flora	Geen	Geen
Vogels	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene soorten van bossen en struwelen (merel, koolmees, winterkoning) - Vogels van graslanden (gele kwikstaart, graspieper, kievit, scholekster) - Sperwer - Bruine kiekendief - Grote bonte specht - Groene specht - Huismus (alleen foerageergebied) - Steenuil (enkele waarneming buiten plangebied) 	Verschillende vogelsoorten van agrarische omgeving, bos en struweel.
Zoogdieren	Ree Haas	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene grondgebonden soorten als spitsmuizen en (woelmuizen) - Vleermuizen (verblijfplaatsen in de boerderij, foerageergebieden)
Amfibieën	Bastaardkikker, kleine watersalamander	Algemene soorten Rugstreeppad (na kolonisatie)
Reptielen	Geen	Geen
Vissen	Geen	Op basis van verspreidingsgegevens werden verschillende beschermde vissoorten verwacht, maar deze zijn niet aangetroffen in het plangebied.
Overig	Geen	Geen

3.3

ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

Afbeelding 4 geeft de aanwezigheid van de EHS aan rond het plangebied. De kaart laat zien dat mogelijk ruimtebeslag plaatsvindt bij de verbreding van de Grotewaardweg naar het RBT.

Afbeelding 4

Aanwezigheid van de EHS.
Kaart afkomstig van de website Kaart Ecologische Hoofdstructuur Noord-Brabant.
Oranje: Plangebied
Groen: EHS

In de volgende tekst volgt een beschrijving van de aanwezige ecologische waarden en kenmerken in het kader van kwalificerende waarden.

Beschrijving ecologische waarden en kenmerken

De Verordening Ruimte (Noord-Brabant, 2010a; 2010b) geeft aan dat de ecologische waarden en kenmerken beschermd zijn, De waarden en kenmerken zoals deze in Nota Ruimte gegeven zijn, zijn hieronder uitgewerkt (voor een uitgebreide beschrijving van het beleidskader, zie bijlage 2).

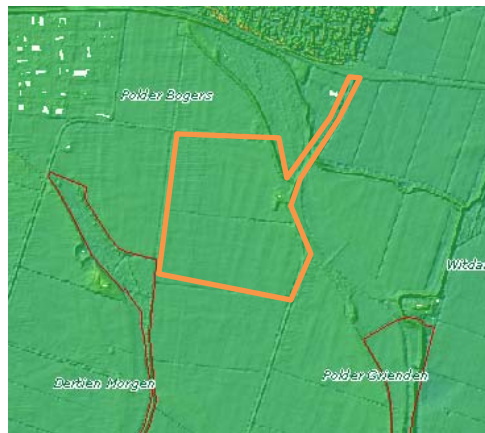
Natuurdoelen en –kwaliteit

De natuurdoelen en –kwaliteit van het gebied hangen samen met de functies van het Natura 2000-gebied en beschermde soorten. De kwaliteit van de natuur is beschreven en beoordeeld in onderliggend rapport voor de EHS en de voortoets in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (ARCADIS, 2011).

Geomorfologische en aardkundige waarden en processen

Afbeelding 5

Aardkundige waardekaart van de provincie Noord-Brabant. De rode lijnen geven de aardkundig waardevolle gebieden weer, de oranje lijn het plangebied (bron: aardkundige waardekaart provincie Noord-Brabant).

De Biesbosch vormt een omslagpunt in het rivierenlandschap. Ten westen liggen de zeekeleipolders van de delta en in het oosten liggen de veengebieden. Het voormalige rivierenlandschap is afgedekt door een laag klei, maar deze is sterk geërodeerd, dat laten de aanwezige kreken ook zien. Oorspronkelijk had het gebied ter hoogte van het plangebied het karakter als de Biesbosch, maar door inpoldering is het een landbouwgebied geworden (RAAP, 2010). De aardkundige waardekaart van de provincie Noord-Brabant laat zien (zie Afbeelding 5) dat de kreken zijn aangemerkt als aardkundig waardevolle gebieden. De kreken zijn aangewezen als aardkundig waardevol, omdat het landschappelijke eenheden zijn die inzicht geven in de aardkundige processen die het aardoppervlak hebben gevormd (RAAP, 2010). Het plangebied zelfs is niet aangemerkt als aardkundig waardevol gebied.

Waterhuishouding

Ten oosten van het Steurgat is een aantal oude kreken afgedamd, waaronder de Bruine Kil. De Bruine Kil wordt gevoed door water dat ingelaten wordt vanuit het Steurgat in de Bakkerskil, wat vervolgens via de Bakkerskil, via de poldersloten terecht komt in de Bruine Kil. Vanuit de Bruine Kil stroomt het water weer naar het Steurgat en wordt terug gepompt in het Steurgat.

Het water in het plangebied staat onder invloed van kwel (tijdens veldbezoek zijn roestverschijnselen in de sloten waargenomen). De huidige waterkwaliteit heeft een samenstelling van, kwel, landbouwwater en regenwater door de inlaat en afstroom naar de Biesbosch kreken en het Steurgat.

Kwaliteit van bodem, water en lucht

Het plangebied is landbouwgebied. Onderzoek heeft uitgewezen dat de bodem licht verontreinigd is door met name zware metalen. De bronnen van de verontreiniging zijn niet bekend. De verontreinigingen zijn dusdanig laag, dat geen specifieke ingrepen ten aanzien van de herinrichting voorzien zijn (Paez, 2010a; 2010b). Door bemesting is de verwachting dat vermestende stoffen voorkomen in bodem en water (in de sloten is het aandeel algen ook hoog). Mogelijk is de kwaliteit van de bodem in de delen aangewezen in het kader van Natura 2000 en EHS beter. De verwachting is wel dat vermestende stoffen in het water terecht komen niet alleen in de landbouwgebieden maar ook in de EHS. In paragraaf 2.2.2 is aangegeven dat de kwaliteit van het water is aan te merken als goed, maar dat wat betreft KRW-normen in enkele gevallen sprake is van een lichte overschrijding van de GEP-normen (Goed Ecologisch Potentieel). Onderzoek heeft uitgewezen dat de streefwaarde voor barium van het grondwater overschreden wordt. Dit heeft verder geen consequenties voor een herinrichting (Paez, 2010b).

Qua luchtkwaliteit liggen de delen van de EHS rond het plangebied tussen de relatief schone lucht van de Biesbosch in het westen en relatief verontreinigde lucht ten oosten van het plangebied.

Dit heeft vermoedelijk te maken met de ligging van snelwegen en intensieve veehouderijen ten oosten van het plangebied (Concentratiekaarten Planbureau voor de Leefomgeving).

Rust en stilte

Het plangebied is een relatief rustig gebied. Het agrarisch gebied ten zuiden van Werkendam is schaars bewoond. In het gebied liggen geen provinciale wegen of snelwegen. Verstoring door recreatie wordt veroorzaakt door enkele wandelaars en fietsers. Er loopt een wandelpad langs de Bruine Kil en er bevindt zich een fort aan de noordzijde van de Bakkerskil.

Donkerte

De wegen aan de noord- en oostzijde van het plangebied zijn niet verlicht. Uitstraling van licht van de boerderij is gering, vanwege de aanwezige begroeiing. Het bedrijventerrein ten noorden van het plangebied straalt licht uit. Dit is echter beperkt omdat onverlichte achterkanten van de aanwezige gebouwen zijn in de richting van het plangebied.

Openheid

Kenmerkend voor het zeekleigebied en in het bijzonder de landbouwpolders is de openheid. De bosstroken en bomen langs de wegen en krekten vormen een onderbreking in deze openheid, maar tegelijk ook een belijning in het landschap.

Landschapsstructuur

De Biesbosch bestaat uit krekten en door kades omgeven landbouwpolders. De dijk langs het Steurgat vormt de grens tussen de Biesbosch en de polders. In de polders liggen nog de restanten van een aantal krekten die door dijk zijn afgesneden van het Steurgat (zie ARCADIS, 2010).

Belevingswaarde

In de landbouwpolder is vooral de openheid een belangrijke invloed op de belevingswaarde. De bosstroken langs de Bruine Kil en de EHS ten noorden van het gebied bieden beschutting in deze openheid.

HOOFDSTUK

4 Beoordeling en toetsing

4.1

MOGELIJKE EFFECTEN

De werkzaamheden vinden plaats in de (mogelijke) leefgebieden van beschermde soorten.

Wij voorzien de volgende effecten:

Doden

- Onopzettelijk doden tijdens de werkzaamheden van aanwezige soorten. Het doden van dieren is alleen voorzien tijdens de aanlegfase en hoewel het gevolg permanent van aard is, is het wel onder tijdelijke effecten geschaard.

Ruimtebeslag

- Ruimtebeslag op leefgebieden, rust- en verblijfplaatsen van aanwezige soorten. Dit is tijdelijk en permanent.

Verstoring leefgebieden en soorten

- Verstoring van leefgebieden en aanwezige soorten. Dit is tijdens de werkzaamheden van toepassing (tijdelijk) maar in de gebruiksfase kan uitstraling van o.a. geluid en licht plaatsvinden naar de omgeving (permanent).

Aantasting nesten en broedsels

- Verstoring en vernieling van nesten en broedsels, indien deze aanwezig zijn tijdens de werkzaamheden (tijdelijk). Verstoring van nesten is permanent indien uitstraling van geluid is voorzien naar nesten in de omgeving (permanent).

Aantasting ecologische waarden en kenmerken EHS

- Ruimtebeslag ter hoogte van de Grote Waardweg, verstoring en aantasting van ecologische waarden en kenmerken van de EHS, voornamelijk daar waar het plangebied grenst aan de EHS (tijdelijk en permanent).

4.2

FLORA- EN FAUNAWET

4.2.1

MOGELIJKE OVERTREDINGEN FLORA- EN FAUNAWET

De werkzaamheden en veranderingen in het plangebied leiden mogelijk tot overtredingen van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Tabel 5 geeft de mogelijke overtredingen van de verbodsbepalingen.

Voor een aantal soorten is geen overtreding van verbodsbepalingen voorzien:

- Ten aanzien van vogels:
  - Het nest van de sperwer bevindt zich in de bosstrook buiten de invloedzone van het RBT. In de huidige situatie komen wandelaars al langs de bosstrook. De nieuwe situatie leidt niet tot het verdwijnen van het nest in de bosstrook, omdat het nest op enige afstand ligt van het plangebied.
  - De afstand van het plangebied tot potentiële nestplaatsen van de bruine kiekendief zijn te groot voor effecten. Verder heeft het plangebied geen specifieke functie voor deze soort, in de omgeving liggen voldoende alternatieve marginale foerageergebieden.
  - Herinrichting leidt niet tot het verdwijnen van spechtennesten. Deze zitten in de huidige situatie in de bosstrook noordelijk van het plangebied. Veranderingen in het plangebied leiden tot geringe toename van verstoring in de bosstrook. Hierbij gaat het om verkeer op al bestaande wegen.

Dit leidt niet tot het verdwijnen van aanwezige nesten. Verder heeft het plangebied geen specifieke functie voor broedende spechten. Inrichting en gebruik van het RBT leidt niet tot het verdwijnen van nesten van spechtsoorten.

- Nesten van de huismus zijn niet aangetroffen in het plangebied. Delen van het plangebied zijn wel geschikt als foerageergebied. In de omgeving liggen voldoende alternatieven, indien het foerageergebied in het plangebied verdwijnt. Het overtreden van verbodsbepalingen ten aanzien van de huismus is uitgesloten.
- Nesten van de steenuil bevinden zich niet in het plangebied. Ten oosten van het plangebied bevindt zich wel een territorium. Primair leefgebied bevindt zich ook niet in het plangebied. Overtredingen van verbodsbepalingen ten aanzien van de steenuil zijn uitgesloten.
- Effecten op ree zijn gering. In de omgeving zijn voldoende alternatieven.
- Ten aanzien van vleermuizen: In het plangebied bevinden zich geen verblijfplaatsen. Foerageergebieden en vliegroutes zijn wel aanwezig, maar in de toekomstige situatie blijven foerageergebieden en vliegroutes aanwezig rond het plangebied, tenzij deze sterk verlicht worden. Alleen bij maatregelen om verlichting van vliegroutes te voorkomen is overtreding van verbodsbepalingen niet aan de orde. Overigens is ook de aanplant van bomenrijen in het RBT voorzien, die mogelijk dienen als nieuwe vliegroutes voor vleermuizen.

Tabel 5

Mogelijke overtredingen
Flora- en faunawet.

Effect	Soorten	Overtreding
Het onopzettelijk doden van aanwezige beschermde soorten.	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene soorten van bossen en struwelen (vogels) - Soorten van graslanden (vogels) - Algemene grondgebonden zoogdieren (tabel 1) - Algemene amfibieën (bastaardkikker, kleine watersalamander) (tabel 1) - Rugstreepad (tabel 3) 	Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Verlies van leefgebieden, rust- en verblijfplaatsen van aanwezige soorten door ruimtebeslag als gevolg van verwijderen vegetatie, slopen bebouwing, dempen sloten en bouwrijp maken van grond. Dit is tijdelijk voor de duur van de werkzaamheden, maar permanent als herinrichting niet leidt tot nieuwe leefgebieden.	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene soorten van bossen en struwelen (vogels) - Soorten van graslanden (vogels) - Algemene grondgebonden zoogdieren (tabel 1) - Vleermuizen (tabel 3) - Algemene amfibieën (bastaardkikker, kleine watersalamander) (tabel 1) - Rugstreepad (tabel 3) 	Artikel 11. Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
Herinrichting leidt tot een tijdelijke toename van verstoring in de aanlegfase en permanente toename van verstoring in de gebruiksfase door: <ul style="list-style-type: none"> - Geluid en menselijke activiteit. Dit geldt niet alleen voor het plangebied maar ook voor de directe omgeving, bijvoorbeeld door toename van recreanten in de directe omgeving van het RBT ("lunchwandeling"). - Verlichting 's nachts. Verlies is tijdelijk als werkzaamheden leiden tot een tijdelijke verandering van het plangebied. Permanente veranderingen als gevolg van bebouwingen leiden tot permanent verlies van leefgebieden. 		

Effect	Soorten	Overtreding
De werkzaamheden leiden tot vernielen van voortplantingsplaatsen. In de aanlegfase en gebruiksfase is het ook mogelijk dat geluid en menselijke activiteit (optische verstoring) een versturende werking heeft op voortplantingsplaatsen. Voor veel soorten is vooral de periode waarin de werkzaamheden plaatsvinden van belang om het versturende effect te kunnen beoordelen.	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene soorten van bossen en struwelen (vogels) - Soorten van graslanden (vogels) - Algemene amfibieën (bastaardkikker, kleine watersalamander) (tabel 1) - Rugstreepad (tabel 3) 	Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Algemene soorten waarvoor een vrijstelling geldt bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (Tabel 1)

Ten aanzien van tabel 1-soorten geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen, mits sprake is van zorgvuldig handelen. Daarnaast mag de ingreep geen wezenlijke invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding.

De tabel 1-soorten waarvoor mogelijk verboden handelingen plaatsvinden, komen algemeen voor in de omgeving van het plangebied. Het onopzettelijk doden van enkele exemplaren en (tijdelijk) vernietigen van vaste rust- en verblijfplaatsen heeft geen wezenlijke invloed op deze soorten. Ten aanzien van kleine grondgebonden zoogdieren en amfibieën zijn specifieke eisen aan uitvoering in het kader van zorgvuldig handelen niet effectief. Iedere werkwijze leidt tot het onopzettelijk doden van bovengenoemde soorten.

Soorten waarvoor een vrijstelling geldt wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode (Tabel 2)

Voor soorten die in deze categorie vallen, geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen mits gewerkt wordt met een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Voor het optreden van verboden handelingen, moet een ontheffing worden aangevraagd. Deze ontheffing gaat gepaard met een "lichte toets". In het plangebied zijn geen tabel 2-soorten aangetroffen.

Soorten waarvoor een ontheffing aangevraagd dient te worden met uitgebreide toetsing (Tabel 3)

Voor soorten vermeld op Bijlage IV van de Habitatrictlijn en een aantal zeldzame per AMvB aangewezen soorten dient bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting altijd ontheffing aangevraagd te worden voor verboden handelingen. Deze ontheffing wordt beoordeeld volgens de "uitgebreide toets".

In het betreffende onderzoeksgebied gaat het om vleermuizen en de rugstreepad. Zwaar beschermde vissen komen niet voor. Effecten op vliegroutes van vleermuizen zijn te beperken door maatregelen. Ook de aanwezigheid van de rugstreepad is te voorkomen door het nemen van maatregelen. In dat geval is voor geen van de zwaar beschermde soorten overtreding van verbodsbepalingen voorzien.

Vogels

De meeste broedvogels en niet-broedvogels hebben mogelijkheden om uit te wijken naar omliggende, verstoringvrije gebieden. De werkzaamheden met mogelijke effecten op broedvogels, moeten zoveel mogelijk buiten het broedseizoen (broedseizoen globaal vanaf 15 maart tot en met 15 juli) worden uitgevoerd. Jaarrond beschermde nestplaatsen zijn niet aangetroffen in het plangebied.

4.2.2 LEEMTES IN KENNIS

Na het uitvoeren van verscheidene vervolgonderzoeken zijn geen leemtes in kennis voorzien, die de besluitvorming rond de natuurwetgeving belemmeren.

4.2.3 VOORKOMEN VAN SCHADE

Hieronder staan een aantal mitigerende maatregelen uitgewerkt. De volgende maatregelen beperken in ieder geval de effecten op voorkomende soorten en geven daarmee ook invulling aan de algemene zorgplicht. Maatregelen kunnen ook effecten op zwaar beschermde soorten voorkomen.

Het is belangrijk om in het ontwerp en planning tijdig rekening te houden met mitigerende en compenserende maatregelen (Meindersma & Kos, 2010).

Tijdens de werkzaamheden

- Verwijder de vegetatie, sloop de bebouwing en kap de bomen buiten het broedseizoen. Als dit niet mogelijk is, maak de betreffende locatie dan voor het broedseizoen effectief ongeschikt (bijvoorbeeld door snoeien, maaien of strippen) voor broedende vogels.
- Demp de sloten buiten de kwetsbare periode van vissen en amfibieën. Dit is buiten de voortplantingsperiode en winterrust van vissen en amfibieën. De geschikte periode voor de werkzaamheden is september – oktober (mogelijk november, watertemperatuur moet boven de 6 °C liggen).
- Demp de sloten in één richting naar openstaande wateren. Het heeft de voorkeur om de sloten te dempen in de richting van de Bruine Kil, omdat hier permanent water aanwezig is.
- Beperk het gebruik van verlichting aan de randen van het plangebied tijdens de werkzaamheden. Zie ook het volgende hoofdstuk over de voorgestelde inrichting.
- Ten aanzien van de rugstreepad:
  - Voorkom stilstaand water in het werkgebied. Rugstreepadden planten zich voort in ondiepe plassen die snel opwarmen. Door bij graafwerkzaamheden en na regenbuien te voorkomen dat ondiepe plassen ontstaan, blijft het werkgebied onaantrekkelijk voor deze soort.
  - Een uiterst middel is het plaatsen van paddenschermen. Dit is wanneer het ontstaan van plassen in de periode april – september niet te voorkomen is. Het is belangrijk dat de paddenschermen regelmatig gecontroleerd worden op het ontstaan van openingen. Verder mag geen vegetatie over het scherm heen hangen, omdat dieren hierdoor over de schermen kunnen klimmen.

Inrichting van plangebied

In hoofdstuk 5 staan suggesties voor een natuurlijke inrichting van het RBT.

4.2.4 ONTHEFFING FLORA- EN FAUNAWET

De (mogelijkerwijs) aanwezige kleine zoogdieren en amfibieën in het plangebied zijn algemeen voorkomende soorten, die ook in de directe omgeving voorkomen.

Het verontrusten of onopzettelijk doden van individuen van deze soorten leidt niet tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze soorten. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig.

Voor het verstoren van broedende vogels worden geen ontheffingen verstrekt. Effecten dienen voorkomen te worden, door de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren.

Door het nemen van maatregelen zijn effecten op vleermuizen en rugstreeppad zijn effecten op deze soorten uit te sluiten en is het niet noodzakelijk om een ontheffing aan te vragen.

4.3

ECOLOGISCHE HOOFDSTRUCTUUR

Ruimtebeslag EHS

Verbreiding van de Grotewaardweg leidt tot ruimtebeslag op de EHS. De verbreding leidt tot een smalle strook ruimtebeslag op delen die zijn aangemerkt als “nog om te vormen naar natuur”, “bron en beek” en “vochtig bos met productie”. Het definitieve ruimtebeslag (van belang voor compensatie) is pas te bepalen na het definitieve ontwerp.

Afbeelding 6

Delen van de EHS waar ruimtebeslag op is voorzien als gevolg van verbreding van de Grotewaardweg.

Bruin: Vochtig bos met productie (N16.02)
 Roze: nog om te vormen naar natuur (N00.01)
 Blauw: beek en bron (N03.01)
 Groen: Haagbeuken- en essenbos (N14.03)

Bron: Kaart
 Natuurbeheerplan 2011

Hieronder volgende de effecten van inrichting en gebruik van het RBT op de ecologische waarden en kenmerken van de EHS.

Natuurdoelen en -kwaliteit

Realisatie van het RBT leidt niet tot aantasting van de aanwezige EHS. Externe werking op de EHS is niet relevant voor waarden in de EHS. Verschillende andere waarden zijn beschermd onder andere kaders als Flora- en faunawet (ook behandeld in deze toets) en Natuurbeschermingswet 1998 (zie daarvoor ARCADIS, 2011).

Geomorfologische en aardkundige waarden en processen

De kreken vormen waardevolle aardkundige elementen. Realisatie van het RBT leidt niet tot aantasting van deze elementen. Mogelijk vindt voor waterberging wel kreekherstel plaats, maar dit is voorzien binnen de oude kreek. Effecten leiden hoogstens tot een verbetering van de kreek.

Waterhuishouding

Realisatie en gebruik leiden naar verwachting tot veranderingen in de waterhuishouding binnen en buiten het plangebied. Vooral nog is de verwachting niet dat grote veranderingen plaatsvinden, maar de daadwerkelijke effecten zijn afhankelijk van de daadwerkelijke inrichting en gebruik. Verwachting is dat meer water in de sloten komt, maar dat dit schoner is dan in de huidige situatie (uitspoeling van meststoffen).

Kwaliteit van bodem, water en lucht

De volgende effecten ten aanzien van de kwaliteit van bodem, water en lucht zijn voorzien:

- De lichte verontreinigingen in de bodem met zware metalen die in de huidige situatie aanwezig zijn, veranderen niet als gevolg van de herinrichting. De locatie van de bronnen is niet bekend, maar liggen niet in het plangebied.
- Een verhoogde uitstoot van stoffen in de lucht leidt tot een verslechtering van de luchtkwaliteit;
- Het beëindigen van landbouw heeft een positieve invloed van het aanwezige water en bodem, omdat vermestende stoffen in de bodem afnemen.

Hoe bovenstaande zaken zich tot elkaar verhouden en welke invloed dit heeft op de kwaliteit van bodem, water en lucht is afhankelijk van de uiteindelijke inrichting en toename van verkeer.

Rust en stilte

Realisatie van het bedrijventerrein gaat ten koste van de rust en stilte in de omgeving. Activiteiten nemen langs de randen van de EHS toe, maar mogelijk ook binnen de EHS door de aantrekkende werking van het bedrijventerrein recreatie binnen de EHS in de directe omgeving van het RBT ("lunchwandeling"). De aantasting van de ecologische waarden en kenmerken binnen de EHS is gering, omdat in de huidige situatie ook al recreatie plaatsvindt. De verwachte toename van verkeer en recreatie leidt tot een afname van rust en stilte in de aangrenzende delen van de EHS. Rond de EHS ten noorden van het plangebied liggen al wegen, maar een toename van verkeer leidt daar ook tot een afname van rust en stilte.

Donkerte

Verlichting van het plangebied gaat ten koste van de donkerte binnen de EHS. Door het nemen van inrichtingsmaatregelen (zie hoofdstuk 5) is uitstraling te voorkomen.

Openheid

Dit criterium is van kracht binnen de EHS. De openheid van het gehele landschap verandert door inrichting van het plangebied, maar binnen de EHS wijzigt de openheid niet. De EHS zelf bestaat uit bosstroken. Effecten zijn uitgesloten.

Landschapsstructuur

Dit criterium is van kracht binnen de EHS. De landschapsstructuur (vooral de openheid) verandert door inrichting van het plangebied, maar binnen de EHS zelf zijn geen veranderingen voorzien. Effecten zijn uitgesloten.

Belevingswaarde

De openheid van het landschap verandert door inrichting van het plangebied. Hoewel de inrichting plaatsvindt buiten de EHS, verandert de belevingswaarde van de EHS.

Het contrast van de geslotenheid met de openheid neemt af door inrichting van het plangebied. Een negatieve belevingswaarde is voorzien, wanneer industriële structuren zonder (groene) buffer direct grenzen aan delen van de EHS. Effecten zijn te voorkomen door inrichtingsmaatregelen.

HOOFDSTUK

5 Inrichting plangebied

5.1

NATUUR OP BEDRIJVENTERREINEN

Naast negatieve effecten, liggen bij de ontwikkeling van het terrein op kansen voor natuur. In de huidige situatie zijn de natuurwaarden beperkt, maar met aanpassingen aan het ontwerp is het mogelijk om de natuurwaarden in en om het gebied te verhogen. Het gaat hierbij om inrichting van percelen en randen met bomen, struwelen en andere aanplant, maar ook water heeft een ecologische waarde.

Ontwikkeling van natuur op het bedrijventerrein heeft verschillende voordelen (Bouwmeester, 2010):

- Het hoeft niet ten koste te gaan van netto uitgeefbare ruimte, flexibiliteit of geld. Openbare ruimte en platte daken kunnen efficiënt benut worden.
- Ontwikkeling van natuur vergroot in veel gevallen het maatschappelijk draagvlak voor ontwikkeling van het bedrijven terrein.
- Groen in de vorm van bijvoorbeeld bomen en struiken, maar mogelijk ook poelen en moerassen met een meer ruige vegetatie vormt aankleding van openbare ruimte en daarmee een visitekaartje voor een bedrijf. In deze vorm straalt het groen zorg voor kwaliteit en duurzaamheid uit.
- Door het groen op het RBT en de Biesbosch bereikbaar te maken door aanleggen van fietsroutes en wandelpaden, komt een verbinding met Werkendam tot stand en dit heeft positieve effecten voor dienstverlenende bedrijven en kantoren.

Naast bovenstaande voordelen levert natuurontwikkeling ook voordelen op voor de mogelijk benodigde vergunningen en ontheffingen in het kader van de natuurwetgeving.

5.2

AANBEVELINGEN INRICHTING BEDRIJVENTERREIN

De volgende inrichtingsmaatregelen beperken de effecten:

- Lichtverstoring is te voorkomen door verlichting langs de randen te beperken. Dit geldt in het bijzonder langs de bosstroken, omdat deze mogelijke vluchtroutes vormen:
  - Plaats amberkleurige of groene verlichting (zie Afbeelding 7). Groene verlichting leidt tot minder effecten op vogels. Het vermoeden bestaat dat vooral amberkleurige verlichting de effecten op vleermuizen beperkt.
  - Vestig in de zuidwesthoek geen bedrijven met veel uitstraling van licht;
  - Over het algemeen zijn bedrijven aan de achterzijde slecht verlicht. Plaats bedrijven in de hoek, dusdanig gepositioneerd dat de slecht verlichte achterzijde aan de kant van Natura 2000 komt.
  - Uitstraling van overige verlichting is te beperken door het richten van verlichting en het aanbrengen van overkappingen bij verlichtingsbronnen.

Afbeelding 7

Groene verlichting op de pier van Ameland (zie website Waddenzee).

- Groene buffers met opgaande beplanting aan de randen van het plangebied aanplanten, leidt tot het beperken van uitstraling van geluid, licht en optische verstoring naar de omgeving. Bovendien kunnen dergelijke buffers geleidende elementen vormen voor bijvoorbeeld vleermuizen. Met een groene zone is het mogelijk om vleermuizen langs het plangebied te leiden, zie Afbeelding 8. Inrichting van het terrein biedt kansen om bestaande vleermuisroutes met elkaar te verbinden en dit levert een verbetering op ten aanzien van de huidige situatie.

Afbeelding 8

Bestaande (blauw) en mogelijkheden voor nieuwe (groen) vleermuisroutes rond het plangebied (oranje onderbroken lijn).

- De sloten in het plangebied vangen veel kwel. Het is mogelijk op het terrein een vijver of poel te ontwikkelen die een deel van de kwel vangt. Door de hoge kwaliteit is de mogelijkheden voor de ontwikkeling van leefgebieden van bijzondere soorten. Een verbinding met de huidige sloten leidt tot een vergroting van het leefgebied van vissen en amfibieën. Bij voorkeur heeft het water een natuurlijke oever (langzaam aflopend) waar opgaande vegetatie kan ontwikkelen.
- Aanplant van groen, groene daken en nestkasten zijn relatief simpele mogelijkheden om de biodiversiteit op een bedrijventerrein te vergroten. Bovendien vormen dergelijke maatregelen mogelijk compensatie voor het verlies aan waarden zoals deze aanwezig zijn in de huidige situatie.

HOOFDSTUK

6 Conclusies

6.1

OVERZICHT VAN VERWACHTE EFFECTEN

Tabel 6 geeft een samenvatting van de mogelijke effecten op beschermde soorten als gevolg van realisatie van het RBT.

Tabel 6

Overzicht van (mogelijk) aanwezige beschermde soorten, beschermingscategorie (zie bijlage 1), effecten en consequenties van de realisatie van het RBT Werkendam.

Soortgroep	Soort	Beschermings-categorie	Effect	Juridische consequentie
Vogels	Algemene soorten van bossen en struwelen	Vogels	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen	Geen, effecten gering
	Soorten van graslanden	Vogels	Verstoren individuen	
	Bruine kiekendief	Vogels	Verstoren individuen en verblijfplaatsen	
	Grote bonte specht	Categorie 5		
	Groene specht	Categorie 5		
Vogels met jaarrond beschermde nestplaats	Huismus	Categorie 2	Verdwijnen foerageergebied	Geen, nestplaatsen worden niet aangetast en foerageergebieden blijven voldoende aanwezig
	Sperwer	Categorie 4	Verstoren individuen	Geen, nestplaats bevindt zich op afstand en blijft behouden
	Steenuil	Categorie 2	Geen effect: geen nesten of primaire leefgebieden aanwezig	Geen, effecten zijn uitgesloten
Zoogdieren	Ree	Tabel 1	Verstoren individuen en verblijfplaatsen	Geen, effecten gering
	Algemene grondgebonden zoogdieren	Tabel 1	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen	Geen, vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling
	Gewone dwergvleermuis	Tabel 3	Mogelijk verstoring foerageergebieden en vliegroutes	Door het nemen van maatregelen zijn effecten op foerageergebieden

Soortgroep	Soort	Beschermings-categorie	Effect	Juridische consequentie
	Laatvlieger			en vliegroutes te beperken en is een ontheffing niet noodzakelijk. Na inrichting kan RBT beide functies vervullen
Amfibieën	Algemene amfibieën (bastaardkikker, kleine watersalamander)	Tabel 1	Doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen	Vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling
	Rugstreeppad	Tabel 3	Bij kolonisatie: doden, verstoren individuen en verblijfplaatsen, vernietigen verblijfplaatsen	Maatregelen voorkomen aanwezigheid. Anders ontheffing en maatregelen

Tabel 7 geeft een overzicht van de effecten op de EHS van de realisatie van het RBT. Ruimtebeslag is niet voorzien. Het “nee-tenzij-regime” geldt niet meer voor externe werking op de EHS, maar wel voor indirecte effecten als geluidsverstoring (zie bijlage 2).

Tabel 7

Overzicht en consequenties van de gevolgen van de inrichting van het RBT Werkendam op de ecologische waarden en kenmerken van de EHS.

Wezenlijk waarde of kenmerk	Effect	Vervolg
Kwantiteit		
Oppervlakte EHS	Ruimtebeslag als gevolg van verbreding Grote Waardweg.	Definitief ruimtebeslag te bepalen bij ontwerp. Bij ruimtebeslag compensatie aan de orde.
Kwaliteit		
Natuurdoelen en –kwaliteit	Effecten binnen EHS gering. Effecten beschreven voor kwalificerende waarden in het kader van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet.	Voor de EHS niet
Geomorfologische en aardkundige waarden en processen	Geen, vergraving van krekken niet voorzien. Mogelijk wel kreekherstel voor waterberging. In dat geval verbetering voorzien.	Geen
Waterhuishouding	Geen effect verwacht, afhankelijk van nadere inrichting en gebruik	Vooralsnog geen gevolgen
Kwaliteit van bodem, water en lucht	Alleen effecten voorzien bij toename stikstofdepositie	Nadere toetsing en mogelijk compensatie bij toename depositie.
Donkerte	Donkerte binnen de EHS neemt af.	Maatregelen vereist, mogelijk compensatie
Rust en stilte	Rust en stilte nemen af binnen de EHS, vooral de delen grenzend aan RBT en Grotewaardweg.	Bij ontwerp rekening houden met ligging EHS. Effectbepaling noodzakelijk en eventueel aanvullende maatregelen.
Openheid	Openheid binnen de EHS verandert niet.	Geen
Landschapsstructuur	Landschapsstructuur verandert, maar niet binnen de EHS.	Geen

Wezenlijk waarde of kenmerk	Effect	Vervolg
Belevingswaarde	Belevingswaarde verandert aan de randen van de EHS, contrast openheid en beschutting neemt af.	Door inrichtingsmaatregelen te nemen is een negatieve beleving te beperken.

6.2

RANDVOORWAARDEN VOOR INRICHTING EN ONTWERP

- Het nemen van mitigerende maatregelen beperkt effecten. Positieve effecten zijn mogelijk door verschillende inrichtingsmaatregelen:
  - Broedgelegenheden voor vogels.
  - Aanleg open water met natuurlijke oever, dit biedt leefgebieden voor vissen en amfibieën.
  - Aanleg groene buffers / lijnvormige structuren. Dit vergroot de functionaliteit van het leefgebied voor beschermde soorten. Ontwikkeling van natuur leidt over het algemeen tot minder eisen voor de ontheffing van het bevoegd gezag.
- Indien maatregelen worden genomen tegen verlichting van vliegroutes van vleermuizen en kolonisatie van de rugstreep, is een ontheffingsaanvraag niet nodig. Overtredingen van verbodsbepalingen zijn alleen voorzien voor soorten waarvoor een vrijstelling van de verbodsbepalingen geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor overige soorten is geen overtreding van verbodsbepalingen voorzien.

HOOFDSTUK

7

Bronnen

- ARCADIS, 2010. Natuurtoets dijkversterking Steurgat / Bergsche Maas *Eindconcept*. In opdracht van waterschap Rivierenland. Versie 3 december 2010.
- ARCADIS, 2011. Voortoets Natuurbeschermingswet 1998 Regionaal Bedrijventerrein Werkendam. In opdracht van de gemeente Werkendam. *In concept, d.d. 15 april 2010*.
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., Laar, V. van, Smeenk, C. & Thissen, J.B.M. (1992) Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. 3^e herziene druk. Stichting Uitgeverij van de KNNV.
- Bouwmeester, H., 2010. Groen werkt beter *Kansen voor bedrijventerreinen en natuur*. Sdu Uitgevers BV, Den Haag.
- Delft, J.J.C.W. van & Schuitema, W., 2005. Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant. RAVON Noord-Brabant, Tilburg / Stichting RAVON, Nijmegen.
- DLG, 2010a. Verspreiding Noordse Woelmuis Natura 2000 Biesbosch (112), versie 8 juni 2010, Tilburg.
- DLG, 2010b. Verspreiding Bittervoorn Natura 2000 Biesbosch (112), versie 8 juni 2010, Tilburg.
- DLG, 2010c. Verspreiding Grote modderkruiper Natura 2000 Biesbosch (112), versie 8 juni 2010, Tilburg.
- DLG, 2010d. Verspreiding Kleine modderkruiper Natura 2000 Biesbosch (112), versie 8 juni 2010, Tilburg.
- Krijgsveld, K.L., Lieshout, S.J.M. van, Winden, J. van der & Dirksen, S., 2004. Verstoringsevoeligheid van vogels. Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, rapport 03-187. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.
- Krijgsveld, K.L. Smits, R.R., & Winden, J. van der, 2008. Verstoringsevoeligheid van vogels *Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie*. Bureau Waardenburg. In opdracht van de Vogelbescherming.
- Limpens, H., Mostert, K & Bongers, W., 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. *Onderzoek naar verspreiding en ecologie*. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Meindersma, E. & Kos, G., 2010. Soortbescherming bij ruimtelijke projecten; grip op het proces? RUIMTE editie 21.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008. Profielen habitatsoorten. Versie 1 september 2008. *Gepubliceerd op de website van het ministerie van EL&I*.
- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, 2004. Nota Ruimte voor ontwikkeling. Vastgesteld in de ministerraad d.d. 23 april 2004.
- Paez, M., 2010a. Nader bodemonderzoek Grote Waardweg 5 te Werkendam. AGEL Adviseurs. In opdracht van gemeente Werkendam. Projectnummer 20100032-01. Versie: Definitief 01. D.d. 21 april 2010.
- Paez, M., 2010b. Verkennend bodemonderzoek Grote Waardweg 5 te Werkendam. AGEL Adviseurs. In opdracht van gemeente Werkendam. Projectnummer 20100032-00. Versie: Definitief 01. D.d. 28 april 2010.
- Provincie Noord-Brabant, 2005. Beleidsregels Natuurcompensatie. Versie november 2005.
- Provincie Noord-Brabant, 2010a. Verordening Ruimte Noord-Brabant. Provinciaal blad van Noord-Brabant: ISSN: 0920-1408. Vastgesteld door de Provinciale Staten op 23 april 2010.

- Provincie Noord-Brabant, 2010b. Verordening Ruimte Noord-Brabant, fase 2. Ontwerp. Inspraakversie Gedeputeerde Staten 1/22 juni 2010.
- RAAP, 2010. Overvloed *Een erfgoedkaart voor de gemeenten Aalburg en Werkendam* - Deel 1: toelichting op de archeologische en cultuurhistorische kaart. Eindversie. D.d. 24-11-2010. Projectcode AAER.
- Samenwerkingsverband West-Brabantse Vogelwerkgroepen, 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels. NPN media, Breda.

Websites

- Aardkundige waardenkaart provincie Brabant: <http://brabant.nl/kaarten/natuur-en-landschap-kaarten/aardkundige-waardenkaart.aspx>
- FLORON: <http://www.floron.nl>
- Kaart Ecologische Hoofdstructuur Noord-Brabant: <http://brabant.nl/kaarten/natuur-en-landschap-kaarten/informatiekaart-ecologische-hoofdstructuur-ehs.aspx>
- Kaarten Ministerie van EL&I:
<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek2.aspx>
- Waddenzee: http://www.waddenzee.nl/Convenant_Duurzaam_Ameland.2219.0.html
- Wateratlas Noord-Brabant: <http://atlas.brabant.nl/wateratlas/>
- Zoogdieratlas: <http://www.zoogdieratlas.nl>
- Zoogdiervereniging: <http://www.zoogdiervereniging.nl>

BIJLAGE 1

Wettelijk kader Flora- en faunawet

Flora- en faunawet

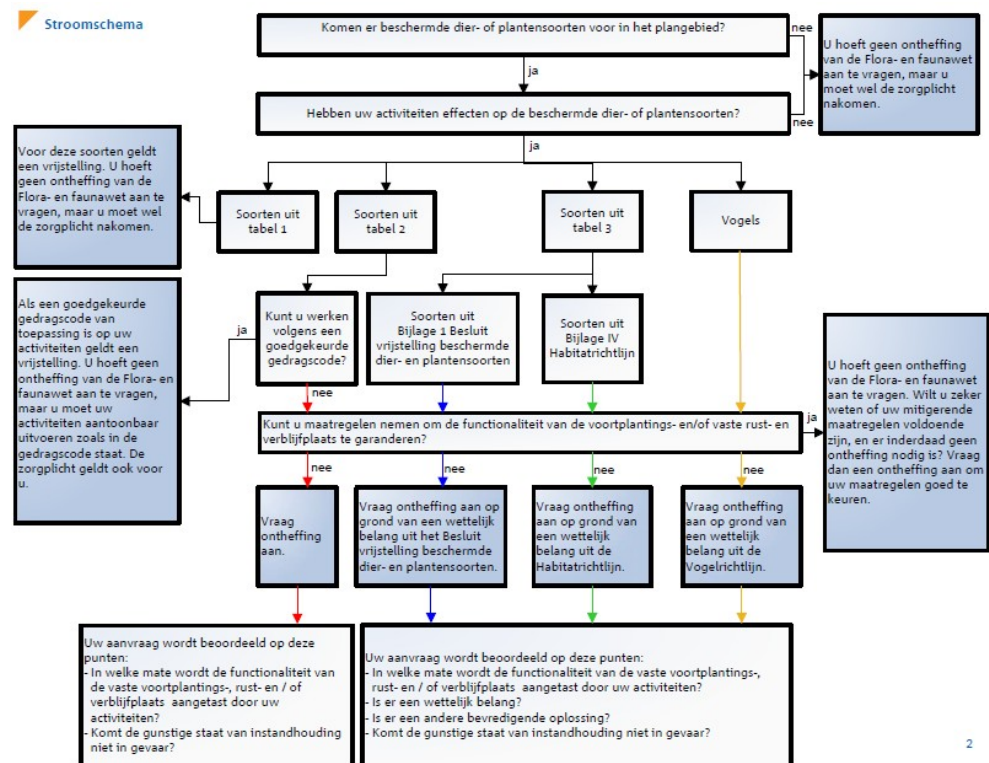
De Flora- en faunawet (2002) regelt de bescherming van in het wild voorkomende planten en dieren. In de Flora- en faunawet zijn de soortbeschermingsbepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld (algemene verbodsbepalingen, artikelen 8 t/m 12). Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren (algemene zorgplicht, artikel 2). Daarnaast is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten, waaronder nesten en holen, te beschadigen, te vernielen of te verstoren.

De Flora- en faunawet heeft belangrijke consequenties voor ruimtelijke plannen.

De interpretatie van de wet is in 2009 aangescherpt. Deze aanscherping is in onderstaande uitleg opgenomen. Zie ook het volgende stroomschema.

Afbeelding 9

Stroomschema Flora- en faunawet.

Algemene zorgplicht

In het kader van de Flora- en faunawetgeving geldt dat alle dieren en planten een zekere mate van bescherming genieten, omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is, zonder te kijken welk nut de dieren en planten voor de mens kunnen hebben. Dit wordt de intrinsieke waarde genoemd. Vanuit deze intrinsieke waarde is de algemene zorgplicht als vorm van "basisbescherming" opgenomen (artikel 2). Hierin staat dat iedereen voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving.

Ook mag men het welzijn van dieren niet onnodig aantasten en dieren onnodig laten lijden. De algemene zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dier- en plantensoorten, ook voor de soorten die niet als beschermde soort aangewezen zijn onder de Flora- en faunawet. Het is een aanvulling op de algemene verbodsbepalingen die uitsluitend betrekking hebben op beschermde soorten. Het artikel biedt de mogelijkheid om op te treden tegen ongewenste handelingen jegens beschermde dieren en planten, welke niet nadrukkelijk in één van de verbodsbepalingen zijn genoemd. Activiteiten kunnen zo nodig door de Algemene Inspectiedienst (AID) worden stilgelegd.

Verbodsbepalingen

De algemene verbodsbepalingen zijn handelingen die het voortbestaan van planten en diersoorten mogelijk in gevaar brengen. Deze verbodsbepalingen vormen een belangrijk onderdeel van de Flora- en faunawet. Deze verboden zorgen ervoor dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. De belangrijkste, voor ruimtelijke plannen relevante wettelijke bepalingen staan hieronder genoemd.

ALGEMENE VERBODSBEPALINGEN FLORA- EN FAUNAWET (ARTIKELEN 8 T/M 12)

Artikel 8. Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11. Het is verboden nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling en ontheffing

Bij ruimtelijke plannen, met mogelijke gevolgen voor beschermde planten en dieren, is het verplicht om vooraf te toetsen of deze kunnen leiden tot overtreding van algemene verbodsbepalingen. Wanneer dat het geval dreigt te zijn, moet onderzocht worden of maatregelen genomen kunnen worden om dit te voorkomen of om de gevolgen voor beschermde soorten te verminderen. Onder bepaalde voorwaarden geldt een vrijstelling, wordt door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedkeuring gegeven aan de mitigerende maatregelen, of is het mogelijk van de minister ontheffing van de algemene verbodsbepalingen te krijgen voor activiteiten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Ten aanzien van de criteria die voor vrijstellingen en ontheffingen gelden, kunnen verschillende groepen soorten worden onderscheiden. Deze groepen worden benoemd in het "Besluit van 28 november 2000 houdende regels voor het bezit en vervoer van en de handel in beschermde dier- en plantensoorten", kortweg genoemd "Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten". Dit besluit heeft de status van een AMvB.

Onderstaande heeft betrekking op vrijstellingen en ontheffingen voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor andere activiteiten gelden andere regels.

Tabel 8

Beschermingscategorieën
AMvB artikel 75 Flora- en
faunawet

Categorie		Ontheffing of vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
Tabel 1	Algemene soorten	Algemene vrijstelling van de verboden 8 tot en met 12, wel zorgplicht, m.u.v. artikel 10
Tabel 2	Overige soorten	Vrijstelling mogelijk, mits gebruik wordt gemaakt van een door de minister goedgekeurde gedragscode; anders ontheffing noodzakelijk (toetsing aan gunstige staat van instandhouding en zorgvuldig handelen). Eventueel mitigatie- en compensatieplicht. Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag, m.u.v. artikel 10
Tabel 3	Soorten van bijlage 1 van de AMvB	Voor volgens art 75 lid 6 bij AMvB aangewezen soorten geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer: <ul style="list-style-type: none"> - er geen andere bevredigende oplossing bestaat; - er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is per AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij: <ul style="list-style-type: none"> dwingende reden van groot openbaar belang; ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zolang er geen sprake is van benutting of gewin) van de beschermde soort; - enkele andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid, voorkomen van ernstige schade; - er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort; - er zorgvuldig wordt gehandeld. <p>Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag</p>
Tabel 3	Soorten op Bijlage IV Europese Habitatrichtlijn	Voor volgens art 75 lid 6 aangewezen soorten die voorkomen op bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer: <ul style="list-style-type: none"> - er geen andere bevredigende oplossing bestaat; - er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is bij AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij: <ul style="list-style-type: none"> dwingende reden van groot openbaar belang <p>Nb: voor deze groep kan geen ontheffing worden verleend op basis van het belang "ruimtelijke ontwikkeling en inrichting". Volgens de AMvB kan dit wel, echter gedane uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) laten zien dat de AMvB op dit punt een onjuiste implementatie van de Europese Habitatrichtlijn is.</p>

Categorie	Ontheffing of vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen
	<p>- enkele andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid, voorkomen van ernstige schade;</p> <p>- er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;</p> <p>- er zorgvuldig wordt gehandeld.</p> <p>Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen.</p>

Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen.

Tabel 8 geeft aan dat voor verschillende soorten een vrijstelling geldt, wanneer werkzaamheden uitgevoerd worden volgens een door het ministerie goedgekeurde gedragscode. De Unie van Waterschappen heeft een goedgekeurde gedragscode (Unie van Waterschappen, 2005). Het Waterschap Rivierenland heeft ook een beverprotocol geschreven, ingevolge deze gedragscode (Bronsveld *et al.*, 2010). De gedragscode van de Unie van Waterschappen is niet van toepassing op dijkversterkingen (Unie van Waterschappen, 2005). Toepassing van deze gedragscode leidt niet tot een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor soorten van Tabel 2. Wel is de gedragscode van toepassing op andere activiteiten als het dempen van sloten. Voor dergelijke activiteiten is in dat geval geen ontheffing vereist bij de aanwezigheid van Tabel 2-soorten.

Vogels

Vanwege de bepalingen in de Europese Vogelrichtlijn, die overgenomen zijn in de Flora- en faunawet, geldt voor vogels een afwijkend beschermingsregime. Uit recente uitspraken van de ABRvS blijkt dat de manier waarop in Nederland tot voor kort werd omgegaan met ontheffingen voor vogels in strijd is met de Europese Vogelrichtlijn.

De Vogelrichtlijn staat een ontheffing alleen toe wanneer:

- geen andere bevredigende oplossing is;
- tevens sprake is van één van de volgende belangen:
  - bescherming van flora en fauna;
  - veiligheid van luchtverkeer;
  - volksgezondheid en openbare veiligheid.

Dit betekent dat het ministerie van EL&I voor het verstoren van broedende vogels, hun eieren of jongen slechts in uitzonderlijke gevallen ontheffing verleend voor een ruimtelijke ingreep, namelijk als voldaan is aan het bovenstaande. In de praktijk betekent dit dat voor vogels gestreefd moet worden naar het voorkomen van het overtreden van verbodsbepalingen. In veel gevallen kan overtreding van verbodsbepalingen worden voorkomen door (versturende) werkzaamheden buiten het broedseizoen (de perioden dat het nest in gebruik is voor het broeden of grootbrengen van jongen) aan te laten vangen.

Binnen de groep van vogels zijn soorten aangewezen waarvan het nest wordt aangemerkt als een zogenaamde “vaste rust- of verblijfplaats”. Dergelijke verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd onder artikel 11 van de algemene verbodsbepalingen en vormen de meest streng beschermde groep.

Vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels zijn aangewezen in de “aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten” (Ministerie van LNV, 2009) en bestaan uit de categorieën van vogelsoorten opgenomen in Tabel 9.

Tabel 9

Beschermingscategorieën jaarrond beschermde nesten.

Vogels	
Categorie	Type verblijfplaatsen
Categorie 1	Vaste rust- en verblijfplaatsen; nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats
Categorie 2	Nesten van koloniebroeders; nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop
Categorie 3	Honkvaste broedvogels en vogels afhankelijk van bebouwing; nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop
Categorie 4	Vogels die zelf niet in staat zijn een nest te bouwen; vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen
Categorie 5	Niet jaarrond beschermd, inventarisatie gewenst; nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen

Of voor het (buiten het broedseizoen) wegnemen van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffing noodzakelijk is, dient te worden vastgesteld met behulp van een zogenaamde omgevingscheck. Daarnaast is de noodzaak tot een ontheffing mede afhankelijk van de mogelijkheid tot het mitigeren (inclusief het aanbieden van vervangende nestgelegenheid) van negatieve effecten.

Toetsingsplicht

Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf goed te worden beoordeeld of mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten voorzien zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

Deze moet tijdens de uitwerking van zijn plannen of tijdens het plannen van werkzaamheden het volgende in kaart brengen:

- Welke beschermde dier- en plantensoorten komen in en nabij het plangebied voor?
- Heeft het realiseren van het plan of de uitvoering van geplande werkzaamheden gevolgen voor deze soorten?
- Zijn deze gevolgen strijdig met de algemene verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving?
- Kunnen het plan of de voorgenomen werkzaamheden zodanig aangepast worden dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd worden, of zodanig uitgevoerd worden dat de invloed op beschermde soorten verminderd of opgeheven wordt?
- Is, om de plannen te kunnen uitvoeren of de werkzaamheden te kunnen verrichten, vrijstelling mogelijk of ontheffing (ex-artikel 75 van de Flora- en faunawet) van de verbodsbepalingen betreffende planten op de groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving vereist (tabel 3, soorten van bijlage 1, AMvB)?

- Heeft de initiatiefnemer zicht op een beschikking van het ministerie waarin goedkeuring wordt gegeven voor dit maatregelenpakket, op basis van een gedegen maatregelenpakket ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen (tabel 3, soorten van Bijlage IV Europese Habitatrichtlijn)?
- Welke voorwaarden zijn verbonden aan vrijstellingen of ontheffingen en welke consequenties heeft dit voor de uitvoering van het plan?

BIJLAGE 2

Beleidskader Ecologische Hoofdstructuur

Om de natuur in Nederland tot een goed functionerend ecologisch netwerk te maken, wordt de EHS begrensd en aangelegd, als netwerk van bestaande en nieuwe natuur. Het wettelijk kader voor het aanwijzen (begrenzen) en beschermen van de EHS is de PKB Nota Ruimte. De feitelijke begrenzing van de EHS is op provincieniveau vastgelegd in de Verordening Ruimte Noord-Brabant (Provincie Noord-Brabant, 2010a;b). Hierin is ook het toetsingskader nader uitgewerkt.

Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke (voor Noord-Brabant wordt uitgegaan van ecologische) kenmerken van de EHS, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de andere belangen die in het gebied aanwezig zijn. Het EHS-beschermingsregime is opgebouwd uit verschillende elementen. Dit zijn naast het 'nee, tenzij'-regime, met als sluitstuk natuurcompensatie, de maatwerkinstrumenten EHS-saldbenadering en Herbegrenzen EHS.

DEFINITIE WEZENLIJKE KENMERKEN EN WAARDEN

De definitie van wezenlijke kenmerken & waarden in de Nota Ruimte (2004, p.114) is "de wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen van het gebied. Het gaat daarbij om: De bij het gebied behorende natuurdoelen en –kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde".

'Nee, tenzij'-regime en compensatiebeginsel

Het ruimtelijke beleid voor de EHS is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in de EHS het 'nee, tenzij'-regime. Dat wil zeggen dat ontwikkelingen in de EHS die significante gevolgen hebben voor de kenmerken en waarden van de EHS alleen kunnen worden toegestaan als er sprake is van een groot openbaar belang en er geen alternatieve oplossingen zijn. Indien een voorgenomen ingreep de 'nee, tenzij'-afweging met positief gevolg doorloopt, kan de ingreep plaatsvinden, mits de eventuele nadelige gevolgen worden gemitigeerd en resterende schade wordt gecompenseerd. Indien een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het 'nee, tenzij'-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden.

Externe werking

In een brief van 3 december 2004 heeft de minister van LNV, mede namens de minister van VROM, besloten om in de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime op gebieden in de nabijheid van EHS te laten vervallen (TK 29 576, nr 12).

In een brief van 5 juni 2008 heeft de minister nogmaals aangegeven dat ingrepen buiten de EHS niet worden beoordeeld op hun effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden binnen de EHS (TK 29 576, nr 12). In de beantwoording van een aantal vragen van de vaste Kamercommissie voor LNV in 2008 is expliciet tot uitdrukking gebracht dat dit 'nee-tenzij' regime niet van toepassing is op ingrepen buiten de EHS die gevolgen kunnen hebben voor de EHS zelf, de zgn. "externe effecten" (TK 29576, nr. 52). Dit betekent overigens wel, dat bij een ingreep in de EHS, ook rekening gehouden moet worden met indirecte effecten, zoals geluidsverstoring en stikstofdepositie naar andere delen van de EHS.

Provinciale uitwerking

De provincie Noord-Brabant heeft invulling gegeven aan de EHS in de Verordening Ruimte (2010a;b).

In de Verordening Ruimte beschrijft de provincie regels ten aanzien van:

- aanwijzing en begrenzing van EHS;
- bescherming van de EHS, zoekgebieden van de EHS (waarbinnen EHS is of wordt gerealiseerd) en attentiegebieden EHS (gebieden in en rondom waar ingrepen een negatief effect op de waterhuishouding hebben);
- wijziging van de begrenzing van de EHS:
  - om ecologische redenen;
  - op verzoek om niet-ecologische redenen (te volgen procedure);
  - op verzoek met toepassing van het nee-tenzij principe;
  - op verzoek met toepassing van de saldobenadering;
  - op verzoek voor kleinschalige ingrepen;
- wijziging van de begrenzing van zoekgebieden voor EHS en attentiegebieden EHS op verzoek.

Fase 2 van de Verordening Ruimte (provincie Noord-Brabant, 2010b) geeft nadere regels voor compensatie. Deze gaan deels verder dan de vorige Beleidsregels Natuurcompensatie (provincie Noord-Brabant, 2005):

- Wijziging van begrenzingen van de EHS gaan vergezeld door een compensatieplan met daarin:
  - wijze van compensatie voor het verlies aan waarden;
  - ruimtelijke begrenzingen voor het te compenseren en compensatiedeel;
  - kwaliteit en kwantiteit van compensatie;
  - realisatietermijn, zo kort mogelijk binnen 5 jaar, goed gemotiveerd 10 jaar;
  - mitigerende en compenserende maatregelen;
  - beschrijving regulier- en ontwikkelingsbeleid.

Het compensatieplan vormt een toelichting op het bestemmingsplan. Initiatiefnemer en gemeente sluiten een overeenkomst over de rolverdeling en uitvoering van compensatie. Een boeteclausule is van toepassing bij het niet (tijdig) of onjuist uitvoeren van compensatie (150% van alle kosten). De gemeente is verantwoordelijk voor een jaarlijkse voortgangsrapportage over de uitvoering van compensatie tijdens de realisatietermijn. Gedeputeerde Staten kunnen onderzoek laten verrichten naar de uitvoering van de compensatie.

Colofon

NATUURTOETS (EXCLUSIEF NATUURBESCHERMINGSWET 1998) REGIONAAL BEDRIJVENTERREIN WERKENDAM

OPDRACHTGEVER:

Gemeente Werkendam

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

G. Kos MSC.

GECONTROLEERD DOOR:

ing. M.J.M. Coenen
M. Gerlach

VRIJGEGEVEN DOOR:

drs. P.A. Weijers

2 april 2012
075718097:0.10

ARCADIS NEDERLAND BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.